

TIL TA'LIMIDA XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA "SOFT SKILLS"NI QO'LLASH XUSUSIYATLARI

N.U. Karimova

*O'zDJTU dotsenti, pedagogika
fanlari bo'yicha falsafa doktori
(PhD)*

Oliy ta'lim tizimining eng asosiy maqsadlaridan biri, shubhasiz, mehnat bozoriga ish faoliyatida samarali xizmat ko'rsatadigan mutaxassis-kadrlarni tayyorlab berishdan iboratdir. Globalizatsiya jarayoni, to'rtinchi sanoat inqilobi deya tan olinayotgan ishlab chiqarish texnologiyalari, axborot-kommunikatsion texnologiyalarining rivojlanib borishi ishlashning yangi shakllarining yuzaga kelishi, ishchi tuzilmalarning qayta shakllanishi, xizmat ko'rsatish va ishlab chiqarish sohalarining rivojlanib borishiga ulkan hissa qo'shdi va bu, o'z navbatida, mehnat bozoriga ham o'z ta'sirini o'tkazmay qolmadi.

Oliy ta'lim muassasalari talabalarida "soft skills" turlarini rivojlantirib borishning ahamiyati to'g'risida bir qator g'arb va sharq olimlari o'z qarashlarini bildirib kelmoqdalar (G. Morandin, C. Dipa va M. Sez, M. Jons va S. Filips, N.Eng, V.Kelly va S. Villiams, M. Gladvel, Ch. Suan, R. Anatharaman, T. Kin, D. Dabke, J. Klaus, A. Murti, M. Obshonka va R. Silberisen. Mazkur masalaga qaratilgan fikrlarning tub mazmunini tahlil qilish orqali oliy ta'limda "soft skills"ni rivojlantirish zaruriyati inson faoliyatining turli sohaları bilan bog'liq bir qator omillarga tayanishini aniqladik. Ularni quyidagi asosiy to'rt guruhga ajratish mumkin (1-rasm).

Akademik faoliyat omili. O'quv jarayonida talabalarda "soft skills"ni rivojlantirib borish talabalar akademik ko'rsatkichlarining o'sishiga ijobiy hissa qo'shadi. Kompleks topshiriqlarga asoslangan zamonaviy oliy ta'lim tizimi shuni ko'rsatmoqdaki, bugungi kunda talabaning akademik samaradorligiga uning intellektual qobiliyatidan tashqari bir qator omillar ta'sir ko'rsatadi. Ulardan biri esa talabalarning "soft skills" darajasi hisoblanadi. "Soft skills" darajalarining talabalarning akademik ko'rsatkichiga ta'siri borasida tadqiqot olib borgan olim A. Doyl akademik muhitda "soft skills" darajasi yuqori bo'lgan nisbatan kam iqtidorga ega talabalar iqtidorli, biroq "soft skills"i rivojlanmagan talabalardan ko'ra yaxshiroq natijalarni ko'rsatishini ta'kidlab o'tadi¹.

¹Doyle, A. List of Soft Skills. 2017. Retrieved from <https://www.thebalance.com/list-of-soft-skills-2063770>

1-rasm. Oliy ta'lim tizimida “soft skills”ni takomillashtirish zaruratini ko'rsatuvchi omillar tasnifi

Kasbiy faoliyat omili. Mutaxassisning “soft skills” darajasi uning mehnat faoliyatida ikki yo‘nalishda ta’sir ko‘rsatadi. Birinchidan, chegaralangan ish o‘rinlari va yuqori sonli ishga kiruvchi nomzodlar sharoitida ishga qabul qiluvchi tomonlar keng tanlov imkoniyatiga egalik qilishadi. Bu esa, o‘z navbatida, ish o‘rnini qo‘lga kiritish jarayonida talabgorlar o‘rtasida yuqori raqobat muhitini yuzaga ketiradi. Bu o‘rinda ishga oluvchi tomonlar eng munosib, zamonaviy mehnat faoliyati talablariga javob bera oluvchi mutaxassisni tanlab olishga harakat qiladilar. So‘nggi yillarda xalqaro maydonda ishga qabul qilish statistikasini o‘rganish bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatmoqdaki, bugungi kunda ish beruvchilar tomonidan texnik (ya’ni kasbiy) ko‘nikmalar bilan bir qatorda, ba’zi holatlarda esa undan ham yuqori darajada mutaxassislarning “soft skills” darajalari yuqori baholanmoqda².

Ijtimoiy faoliyat omili. Oliy ta’lim tizimi bo‘ljak mutaxassislarni professional sohada kamol toptirish bilan bir qatorda ularni ijtimoiy munosabatlarga, oilaviy hayotga tayyorlash maqsadini ham nazarda tutadi. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi Farmonida ham talaba-yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash, oilani mustahkamlash borasidagi targ‘ibot ishlarini kuchaytirish ko‘zlangan asosiy tadbirlardan biri sifatida keltirib o‘tiladi.

Psixologik faoliyat omili. “Soft skills”ning rivojlangan darajasi shaxsning uyg‘un hayot kechirishiga zamin yaratadi. Har bir shaxsning o‘z hayotidan mamnun va baxtli ekanligi uni o‘rab turgan jamiyatga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Zero, jamiyatning darajasi undagi mamnun a’zolar soni bilan baholanadi. Shaxsning baxtli va muvaffaqiyatli hayot kechirishi esa uning uyg‘un va muvozanatli hayotni yo‘lga qo‘ya

²Azim, Syed & Gale, Andy & Lawlor-Wright, Therese & Kirkham, Richard & Khan, Ali & Alam, Mehmood. (2010). The importance of soft skills in complex projects. International Journal of Managing Projects in Business. 3. 387-401.

olganligi bilan chambarchas bog‘liq. Xulosa sifatida aytish mumkinki, “Soft skills”ning shaxsning psixologik faoliyatidagi keyingi jihati uning stressga barqarorlik holati bilan bog‘liq. So‘nggi yillarda tibbiyot sohasida olib borilgan statistik tadqiqotlarda dunyo bo‘yicha rivojlangan davlatlarda stress va depressiyaga qarshi dori-darmonlarni qabul qilish darajasi eng yuqori ko‘rsatkichlarga chiqqani aks etmoqda³.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Collins English Dictionary. “Definition of Soft Skills’.” Soft Skills Definition and Meaning, HarperCollins Publishers, 1979, www.collinsdictionary.com/us/dictionary/english/softskills.
2. Давидова, В. Слушать, говорить и договариваться: что такое softskills и как их развивать. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://theoryandpractice.ru/posts/11719-soft-skills>
3. Grisi, C. (2014). Soft Skills: a close link between enterprises and ethics. Speech at “Soft Skills and their role in employability – New perspectives in teaching, assessment and certification”, workshop in Bertinoro, FC, Italy. November 2014.
4. Ивонина А.И., Чуланова О.Л. Современные направления теоретических и методических разработок в области управления: роль soft skills и hard skills в профессиональном и карьерном развитии сотрудников [Электронный ресурс] // Интернет-журнал «Науковедение». – 2017. – Т. 9. – № 1. URL: <http://naukovedenie.ru/PDF/90EVN117.pdf>

³Substance Abuse and Mental Health Services Administration. [Key substance use and mental health indicators in the United States: Results from the 2018 National Survey on Drug Use and Health \(HHS Publication No. PEP19-5068, NSDUH Series H-54\)](#) external icon. Rockville, MD: Center for Behavioral Health Statistics and Quality. 2019.